

abstractes, amb una porfídiosa aparició preferent del matis de dolenteria moral o de amoralitat: «qui en jovent és peredós e fret, tostemps d'aquí avant serà pus *àvol*», Eiximenis (*Terç*, f° 195v), i ja hem vist les *àvols gents* enemigues de valor o dels sicilians en *Blanquerna* i en Desclot, l'*àvol laus* en Marcabré, l'home peresós' en biscaí, les *costumes àvols* en l'altre passatge de Desclot, l'*avoleza* = *infàmia*⁷ en el *Libro de Buen Amor*, l'*àvel complecion* i la *volentat àvel* en el *Brev. d'Amor*; en fi: al capdamunt de l'escala històrica, els *habiles ad latrocinium* d'Ammianus.

En matisos diversos de roïndat o flaquesa moral venien a confluïr, com passa sovint en tals casos, diversos llimerols o escorrenties semàntiques; es passava alhora per la persona massa inclinada a donar-se gust o a afliurar en la seva fortitud: substituïa aquesta amb habilitats, prometia frívolament, inconstantment, massa destrament, fent «trampes»; d'altra banda es donava massa a una vida sensual o fàcil, *dolce vita*. Aquest vessant semàntic, aquesta davallada, ens la revelen oberta des de la llengua tardana les glosses llatines: quan aquestes expliquen tan sovint *habile* per «aptum vel leve» (*CGL* v, 299.33), «*habiles*: aptos vel leves» (v, 364.30), crec que hem de pendre *levis* en el sentit ben clàssic de «léger de caractère, facile, inconstant, peu sûr», els *leves Graeci* «légers, inconstants, sans conscience» de Ciceró (cf. *levis auctor* «peu digne de foi», Livi, *leves atque inanes soni* Petroni); per aquest vessant avall es va a «*habiliior*: delectatior» (iv, 85.19), «*habiliior*: gulosior» (v, 559.11). Ja som doncs, a la dona o a l'home que es donen a aquell camí, de delícies excessives, de golafreteria de l'estómac o del ventre: «*De Plaer no n'hi ha mai prou...*», les luxurioses *Habro-tonum*, les meretrus de Plaute, Terenci i Petroni, que van començar no essent més que mitges-virtuts. D'altra banda els homes fàcils, claudicadors, tan espavilats i eixerits que se surten llestament de les pitjors acusacions: *àvolment e falsa*, altre lloc comú dels textos medievals, no és gaire més greu que 'hàbilment i enganyosa', que al capdavant un mot és lleu evolució de l'altre.

De tota manera aquest fort espesseïment del tint pejoratiu no s'ha arribat a consumir pertot. Serra i Moll ens donaren notícia de sentits més vagues o amplis, o més indulgents, de l'abstracte *aulesa* en certes comarques conservadores (*AORBB* v, 227): 'rarsa, repataneria': *són auleses de vell* a la Seu d'Urgell (= actes de vell bútxara, < que es deixa dur de la seva voluntat), 'supèrbia, altivesa' a Reus, i a Pallars i Ribagorça 'encert, acte ben reeixit' (potser per entremaliadura, mala passada), a Bonansa, que l'*AlcM* exemplifica amb la frase «amb un casament un no sap si fa una *aulesa* o una arnada»: ⁸ siguin com vulguin els detalls, estem encara dins la fase inicial de l'evolució semàntica d'*HABILIS* que hem estat reconstituïnt: habilitat segurament, ja amb certa entremaliadura. De fet alguna idea així és la que deu voler expressar més o menys Pol quan explica l'*aulesa* de la Vall d'Àneu com a «ocurrència» (¿potser 'frase o idea maliciosa, graciosa'?); i jo mateix he sentit

molts cops a la Vall d'Àssua parlar de les *auleses* 'entremaliadures' o 'malvestats (indulgentment)' que fan els xicots (1958-59); en el basc de Benapatra *aulezia* «faiblesse», ja més avançat cap al significat corrent d'*àvol*.

Podem descartar sense gaire anàlisi l'altra etimologia que s'ha sostingut per a *àvol*: gr. *ἀβουλος* 'irreflexiu' 'imprudent'. No hi ha cap indici que aquest mot vagi passar al llatí de cap moment ni de cap condició social o literària (en rigor ni estem enterament segurs que aquest terme predilecte de Sòfocles fos del grec colloquial de l'Antiguitat).⁹ Però les altres objeccions són de tal gravetat que no ens hem d'entretenir més en aquest punt: salta a la vista que un adjectiu en -us de cap manera no podria explicar una forma morfològica del tipus conservador en -E: *àvol* femení = *àvol* masculí. Res tan decisiu en etimologia com l'argument morfològic, predicava Meillet. I ara tenim les formes arcaïques en -vel per reblar el clau.¹⁰

Tenim la seguretat, per tots costats, que la vocal inclosa entre la *v* i la *l* era d'entitat mínima, més dèbil encara que una -u-. Ens ho demostra alhora la gran antiguitat i freqüència de la variant sincopada *aul*. La terminació ETIMOLÒGICA en -vel o -BILIS, queda, doncs, demostrada també per aquest costat. Tal com hi ha *poxeule*, *puxeule*, a les *Homilies d'Organyà* (4r5) i a d'altres textos, en lloc de *poxèvol*, i tots vénen de POSSIBILE 'exigible', també tenim *aul* o *aule* al costat de *àvol HABILIS*. «No-us té *aul* loc, estirs --- no-l tenim en bon ejut», en doc. de 1251, Alta Ribagorça (Pere Pujol, *Docs. en Vulgar*, 16.35); «tot hom qui-s pot fer de mal bos, no-s fassa de millor plus *àul*», *VidesR.*, f° 184v2 (n. 13), «més val un *haul* morir / que-l linatge envetgonyir», *Set Savis*, v. 2792, «nós som laguiats per lo papa, qui es stat un poc d'*aul* sahó, mas guarit és», doc. reial de 1309, «açò se era fet més per *aul* volentat qu'él ly à, que per tort que-l tenga», id., 1316 (Finke, *Acta Arag.* III, 202, 317); doc. de Ribes de 1380, *BABL* VI, 472; «despenen en *auls* uses les delmes que auran preses», a. 1408, Priv. d'Àneu (*RFE* IV, 47). I comparem oc. ant. *aul* en Alegret, i en el *Philomena* i les *Leys d'Amors* (cites de Rayn. II, 159a, 160b), que avui encara es conserva com a *aule* en la llengua de Mistral: «Maledicioun! terro de l'*aule!* / mai, sarà di que iéu me traule / davans aquéu rasclat?»; ¹¹ i també hi ha una forma *ableza* o *avleza* «vileza» en aragonès antic, mj. S. XIII, *Vidal Mayor*, 9.60.30, 37, i 1.70.16, al costat de *àvol* 'vil'.¹²

Per la seva banda *aul* es reduí a *àl*, així mateix, en la llengua arcaïca: «un sarraí no dels melors, ne dels pus *àls*», S. XIII (*BABL* XI, 294), «dix moltes paraules *àls* e males del senyor rei En Frederich», a. 1322 (Finke, *Acta Arag.* III, 401), «vils fembres --- mal vestides e d'*àls* draps» i «Amor a vegades una fembra leja e d'*àl* linyatge fa semblar a l'home bella e noble --- jatsia açò que sia leja e d'*àl* forma», Andreu el Capellà (*De Amore*, pp. 39, 51), «*àl* panistra», doc. de Cervera de 1373 (*BABL* VI, 198), «*àl* vexelh», en Jacme o Pere Marc (ed. Pagès, p. 73). En fi l'adverbi